

сліджень з метою створення вітчизняних інноваційних лікарських засобів – фармацевтичного інноваційного збору;

– створення постановою Кабінету Міністрів України окремого Фонду розвитку фармацевтичних інновацій з метою фінансування наукових досліджень зі створення інноваційних лікарських засобів. Фінансування діяльності даного фонду пропонується здійснювати за рахунок фармацевтичного інноваційного збору.

Потенційне місце впровадження результатів дослідження. Висловлені у цій роботі ідеї та пропозиції можуть слугувати базою для подальших наукових досліджень у галузі створення інноваційних лікарських засобів.

2.2. Правове регулювання створення та розвитку стартапів на ранніх стадіях інноваційного процесу

Постановка проблеми. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація суспільства, перехід споживачів у сферу електронної взаємодії з продавцем товарів, послуг, робіт викликає потребу у правовому забезпеченні ефективного розвитку інноваційних галузей економіки. При цьому, в першу чергу, необхідно враховувати потреби новостворених інноваційних суб'єктів підприємницької діяльності – стартапів, правова природа та специфіка правового регулювання яких не має єдиного розуміння як в Україні, так і іноземних державах. Разом з тим, саме стартапи є основаними «споживачами» грантових пропозицій та сприяють залученню додаткових інвестицій, в тому числі і іноземних, в економіку окремих держав. Саме тому Європейський Союз (далі – ЄС) у свій політиці у 2021 році взяв курс на максимальне стимулювання заснування стартапів у ЄС як особами, що вже проживають у державах-членах, так і іммігрантами з третіх держав, адже саме від рівня розвитку інноваційного підприємництва напряму залежить економічна стійкість та потенціал майбутнього держави.

Метою цього дослідження є визначення правової сутності стартапу у національному та іноземному законодавстві з урахуванням наукових підходів видатних вчених у цій галузі; аналіз специфіки стадії їх розвитку; дослідження основних ризиків, з якими стикаються такі суб'єкти інноваційної діяльності на ранніх стадіях свого розвитку та надання практичних рекомендацій для усунення та мінімізації таких ризиків в умовах національної правової системи України; встановлення основних засобів державної підтримки стартапів в іноземних державах, позитивних та негативних аспектів їх реалізації; надання пропозицій щодо залучення Україною певних видів підтримки, з урахуванням специфіки національної правової системи; а також дослідження правових тенденції розвитку стартапів в ЄС та Україні.

Аналіз наукових праць попередників. Питання інноваційної діяльності та діяльності стартапів досліджували, зокрема, такі іноземні науковці як С. Бланк¹, Дж. Гусман, С. Стерн², Р. Пассаро, І. Квінто, П. Ріппа, А. Томас³. Серед вітчизняних дослідників можливо виділити Л. Гуляєву, Л. Жук⁴, С. В. Глібка⁵, І. М. Курашову⁶, А. М. Люб-

¹ Blank. S. What's A Startup? First Principles. URL: <https://steveblank.com/2010/01/25/whats-a-startup-first-principles/>.

² Guzman. J., Stern. S. Nowcasting and Placecasting Entrepreneurial Quality and Performance. *National Bureau of Economic Research*. 2016. P. 63–109.

³ Passaro R., Quinto I., Ripa P., Thomas A. Evolution of Collaborative Networks Supporting Startup Sustainability: Evidences from Digital Firms. *Sustainability*. 2020. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/22/9437/htm>.

⁴ Гуляєва Л., Жук Л. Стартап-движение в Украине как инновационная модель для устойчивого развития бизнеса. *Sustainable Development*. 2016. Vol. 2. С. 21–30. URL: https://www.researchgate.net/publication/311327646_STARTAP-DVIZENIE_V_UKRAINE_KAK_INNOVACIONNAA_MODEL_DLA_USTOJCIVOGO_RAZVITIA_BIZNESA_The_development_of_startup_entrepreneurship_in_Ukraine_as_an_innovation_model_for_sustainable_development_of_busines.

⁵ Глібка С. В. Питання функціонального забезпечення інноваційного процесу: господарсько-правовий аспект. *Правова наука та інноваційна діяльність в умовах євроінтеграційних процесів*: зб. матеріалів круглого столу (м. Харків, 8 черв. 2018 р.). Харків. 2018. С. 42–45.

⁶ Курашова І. М., Стріжкова А. В. До аналізу причин проблем інноваційного розвитку України. *Конституційно-правові засади адміністративної реформи в Україні*. Харків. 2018. С. 51–53.

чич¹, Т. П. Бубенко², І. М. Кобушко³, О. Г. Шпикуляк⁴ та інших.

Об'єктом цього дослідження є правове регулювання створення та діяльності стартапів на ранніх стадіях інноваційного процесу як провідний фактор розвитку економіки держави.

Сутність та нормативно-правове закріплення терміну «стартап» в законодавстві України та іноземних держав

Термін «стартап» є поширеним у засобах масової інформації та сфері маркетингу. Разом з тим, у правовій сфері такий термін тільки починає вживатися. До того ж у національному законодавстві та теоретичних дослідженнях стартап інколи помилково ототожнюють з новоствореним підприємством або малим/середнім підприємством.

Разом з тим, закріплення єдиного розуміння терміну стартапу сприятиме узгодженню змісту нормативно-правових актів із дійсними потребами суспільства та попитом серед споживачів на нову продукцію (послуги). Крім того, чітке розуміння та імплементація міжнародного підходу до сутності «стартапу» як суб'єкта права, а також уніфікація підходів до визначення стартапів в Україні з практикою ЄС та США сприятиме полегшенню залучення грантової підтримки й інвестиційних коштів на створення та розвиток стартап-компаній в Україні.

У цьому дослідженні буде розкрито сутність та законодавчі підходи до розуміння стартапів та їх ключових специфічних рис, які відрізняють їх від інших суб'єктів підприємницької діяльності та, відповідно, скеровують застосування нормативно-правових актів у процесі створення (заснування) та розвитку стартапів.

Один із засновників терміну «стартап», С. Бланк, визначає стартап як нещодавно виниклий та швидкозростаючий бізнес, який прагне

¹ Любчич А. М. Інноваційна політика: індонезійський досвід і рекомендації для України. *Право та інновації*. № 3(23). 2018. С. 132–136.

² Бубенко П. Т. Наука та інноваційний процес в Україні. *Проблеми науки*. № 4. Київ. 2003. С. 8–12.

³ Кобушко І. М. Шляхи покращення фінансування інноваційного розвитку в Україні з використанням міжнародного досвіду. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. Суми. 2011. № 2. С. 124–130.

⁴ Шпикуляк О. Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. № 12. Київ. 2011. С. 109–116.

вийти на ринок шляхом розробки бізнес-моделі навколо інноваційної ідеї¹.

Стартапи характеризуються значною ризиковістю проєктів, що знижує відсоток їх «виживаності» на ринку і викликає потребу у значному капіталовкладенні².

Р. Пассаро, аналізуючи підходи до розуміння сутності цього суб'єкта, погоджуються, що стартапи є тимчасовими організаціями, оскільки, використовуючи ринкові можливості, орієнтовані на інновації, вони можуть запропонувати повторювану та масштабовану бізнес-модель і швидко зростати з точки зору продажів, вартості продукції та/або кількість працівників³.

Станом на 25 лютого 2021 року термін «стартап» зустрічається у 37 нормативно-правових актах України. Разом з тим, єдності у розумінні ключових ознак стартапів немає.

Так, одне з найбільш відповідних міжнародній практиці визначень терміну «стартап» закріплене у Положенні щодо конкурсного відбору проєктів для державного стимулювання створення і використання винаходів (корисних моделей) та промислових зразків, затвердженому Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 12 грудня 2018 р. № 1879. Відповідно до цього нормативно-правового акту стартап визначений як проєкт, пов'язаний зі створенням та/або використанням винаходів, корисних моделей, промислових зразків, ноу-хау та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Таким чином, можемо побачити, що на відміну від пересічного новоствореного малого та середнього підприємства стартап характеризується науково-технічною (інноваційною) новизною та не має чіткого зв'язку з фактом державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності.

¹ Blank. S. What's A Startup? First Principles. URL: <https://steveblank.com/2010/01/25/whats-a-startup-first-principles/>.

² Guzman. J., Stern. S. Nowcasting and Placecasting Entrepreneurial Quality and Performance. *National Bureau of Economic Research*. 2016. P. 63–109.

³ Passaro R., Quinto I., Rippa P., Thomas A. Evolution of Collaborative Networks Supporting Startup Sustainability: Evidences from Digital Firms. *Sustainability*, 2020, 12. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/22/9437/htm>.

В той же час у деяких інших нормативно-правових актах можна побачити, що законодавець ототожнює термін стартап з новоствореним підприємством.

Так, у Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 під новоствореним бізнесом (стартапом) розуміється господарська діяльність суб'єкта підприємництва, строк реєстрації якого як суб'єкта господарювання не перевищує 12 місяців, а також господарська діяльність суб'єкта підприємництва, строк реєстрації якого як суб'єкта господарювання перевищує 12 місяців у разі, коли факт ведення ним підприємницької діяльності не підтверджується документально.

Стартап та новостворене підприємство ототожнюється також і у Додатковій Угоді № 5 до Угоди про виконання завдання у сфері розвитку між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для сприяння стійкому економічному розвитку на широкій суспільній основі як засобу забезпечення сталої демократії в Україні, укладеній 17 вересня 2014 р.

Спроби ототожнення цих двох різних суб'єктів містяться також у низці законопроектів. Так, у проекті Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо встановлення спеціального податкового режиму (№ 2615) стартап – це новостворений суб'єкт господарювання (юридична особа або фізична особа - підприємець), який ще не визначився з формою оподаткування.

Більш коректне, на наш погляд, визначення стартапів міститься у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Не дивлячись на те, що чіткого визначення стартапу цей акт не містить, можливо виділити його загальне розуміння із змісту норм: стартап-компанія – це суб'єкт малого та середнього підприємництва, який розробляє та впроваджує інновації на початковій стадії свого розвитку.

Таким чином, інноваційність є однією з ключових та обов'язкових ознак стартапу.

Такий підхід чітко простежується у іноземних законодавчих актах, зокрема, у Законі Латвії «Про підтримку стартапів» стартап – це компанія капіталу з високим потенціалом зростання, основна діяльність якої пов'язана з виробництвом або розробкою масштабованих моделей бізнесу та інноваційних продуктів¹.

На рівні ЄС відсутній єдиний акт, що визначав би термін стартап. За ініціативою Європейської комісії здійснюється дослідження діяльності стартапів з метою удосконалення міжнародного та внутрішньодержавного законодавства у цій сфері. Один з результатів цього аналізу – щорічний Європейський моніторинг стартапів. Відповідно останнього видання цього моніторингу наразі термін «стартап» не має загальноприйнятого офіційного визначення, тому дослідники застосували наступні критерії що характеризують суб'єкта як стартап:

- 1) компанія повинна бути молодшою за десять років;
- 2) має інноваційний продукт/послугу/бізнес-модель;
- 3) метою стартапу має бути збільшення масштабу (намір збільшити кількість працівників/товарообіг/ринки, на яких він здійснює свою підприємницьку діяльність)².

Наступним питанням, що постає, є зміст «інноваційності» у діяльності стартапів.

Закон України «Про інноваційну діяльність» не має чітко закріпленого переліку інноваційних сфер, а під інноваціями розуміються новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Більш чітке розуміння інноваційних сфер економіки та виробництва міститься у Законі України «Про пріоритетні напрями іннова-

¹ Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/287272-jaunuznemumu-darbibas-atbalsta-likums>.

² European Startup Monitor 2019/2020. European Commission. URL: http://www.europeanstartupmonitor2019.eu/EuropeanStartupMonitor2019_2020_21_02_2020-1.pdf.

ційної діяльності в Україні», відповідно до якого до стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011-2021 роки віднесено транспортування енергії, енергоефективність та «зелені технології», високі технології у сфері транспорту, озброєння та військової техніки, авіа та суднобудування, космічну галузь, наноматеріали та нанотехнології, агропромисловість, нові технології у сфері медицини та фармацевтичної галузі, еко-технології, сучасні інформаційні комунікаційні технології та робототехніку.

З метою здійснення порівняння вказаних видів інноваційної діяльності в Україні з розумінням інновацій в ЄС, на підставі вищезгаданого Європейського моніторингу стартапів, можна виділити наступні інноваційні галузі ЄС: послуги у сфері програмного забезпечення, медіа-індустрію, ІТ сферу, промислові технології, виробництво та обладнання, «зелені технології», харчування, фінанси та фінансову освіту, електронну комерцію, споживчі мобільні та веб-додатки, консалтингові компанії, біо-, нано- та медичні технології.

Таким чином, можна зробити висновок, що інноваційні галузі діяльності стартапів, які закріплені в національних нормативно-правових актах України, та сфери діяльності стартапів у ЄС частково збігаються. Разом з тим, якщо в Україні акцент зроблено саме на високотехнологічних винаходах у провідних галузях економіки (наприклад, військова, енергетична, медична, екологічна тощо), то стартапи ЄС більш орієнтовані на надання послуг пересічним споживачам – фізичним особам та на діджиталізацію комунікації між суб'єктами правовідносин.

Важливим є нормативне закріплення в українському законодавстві єдиного терміну «стартап», з урахуванням відповідних підходів ЄС та національної специфіки правового регулювання, а також подальше узгодження з цим терміном всіх інших пов'язаних нормативно-правових актів. Таке реформування сприятиме полегшенню залучення національними стартапами грантів та інвестицій, а також сприятиме розвитку інновацій та економіки України в цілому.

Стисле визначення специфік стадій інноваційного процесу в аспекті розвитку стартапів.

Резюмуючи вищевикладений аналіз національних та іноземних нормативно-правових актів та теоретичних досліджень стартап доцільно визначити як зареєстрований в Україні суб'єкт господарювання (в тому числі фізична особа-підприємець, яка веде стартап-діяльність), з дня державної реєстрації якого пройшло менше 5 років, який відповідає таким умовам:

1. Річний дохід якого не перевищує 50 млн. євро;
2. Більше ніж 50 % доходів якого формується з виробництва та реалізації інноваційної продукції, виконання інноваційних робіт або надання інноваційних послуг;
3. Виконує інноваційний проект;
4. Має на меті збільшення масштабу (намір збільшити обсяг товарообігу/ринків, на яких він здійснює свою підприємницьку діяльність).

Під час свого створення та розвитку стартап, з урахуванням власної специфіки, проходить низку стадій інноваційного процесу.

Зупинимося на визначенні інноваційного процесу та його стадіях.

Варто зазначити, що наразі не існує єдиного визначення інноваційному процесу. Деякі вчені акцентують увагу на тому, що інноваційний процес відрізняється залежно від типу конкретної організації та сфери її діяльності. Як зазначає А. Х. Ван де Вен інноваційний процес складається з сукупності (алгоритму) численних дій, що реалізуються багатьма різними людьми протягом тривалого періоду часу.

На нашу думку, в аспекті розвитку стартапів доцільно виокремити наступні стадії інноваційного процесу:

1. Pre-seed стадія (стадія формування ідеї майбутнього стартап-проекту та її удосконалення);
2. Seed-стадія включає в себе остаточне формування стартап-ідеї, доопрацювання проекту та початок його тестування;
3. Startup-стадія характеризується початком реалізації проекту, процесом виходу стартапу як суб'єкта підприємницької діяльності на ринок;

4. Early Growth стадія (початковий етап діяльності стартап-компанії на ринку);

5. Expansion стадія (етап активного та ефективного розвитку діяльності стартап-компанії на ринку товарів та послуг);

6. Exit стадія (кінцевий етап існування стартапу як новоствореного суб'єкта підприємницької діяльності, перетворення стартапу на розвинутого суб'єкта господарювання, що здійснює свою діяльність у сфері інновацій та розширює (масштабує) виробництво та реалізацію своєї продукції (надання послуг).

На кожній із вищезазначених стадій інноваційного процесу стартап стикається з низкою ризиків, значну частину яких можливо завчасно передбачити, мінімізувати або усунути за допомогою правових засобів (обрання належної організаційно-правової форми діяльності, договірна врегулювання тощо).

3. Характерні ознаки стартапів на ранній стадії їх розвитку, основні ризики, які виникають на етапі формування стартап-ідеї, та правові засоби їх мінімізації

Дослідженню питання сутності, ознак та правових специфік функціонування стартапів у національній правовій системі України та на міжнародному рівні присвячували свої праці такі вчені як С. Бланк, Дж. Гусман., С. Штерн, С. В. Глібка¹, К. А. Карбовська², Т. В. Котяй³, Л. Гуляєва, Л. Жук⁴ та інші.

¹ Аналіз правового регулювання діяльності інноваційних структур, підтримки малого та середнього підприємництва в Україні (регіональний аспект): монографія: за ред. С. В. Глібка. Харків: Право, 2018. 96 с.

² Карбовська К. А. Окремі питання правового забезпечення функціонування стартапів. *Право та інновації*. 2018. № 4 (24). С. 7–13. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/432>.

³ Котяй Т. В. Технологія стартапів в системі закладів вищої освіти та наукових установ. *Цифрові трансформації України 2020: виклики та реалії*: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПРН України № 1 за матеріалами круглого столу (м. Харків, 18 вересня 2020 року) / за ред. А. В. Стріжкової. Харків: НДІ ПЗІР НАПРН України, 2020. С. 80–87.

⁴ Гуляєва Л., Жук Л. Стартап-движение в Украине как инновационная модель для устойчивого развития бизнеса. URL: https://www.researchgate.net/publication/311327646_STARTAP-DVIZENIE_V_UKRAINE_KAK

Як було зазначено раніше, у національному законодавстві окремих держав та на міжнародному рівні існують різні розуміння терміну «стартап». Аналіз чинного законодавства та останніх досліджень у сфері інновацій та підприємництва дозволяє визначити наступні підходи до розуміння стартапу:

- 1) це проект інноваційного підприємництва (не залежно від факту державної реєстрації підприємницької діяльності);
- 2) це новостворене підприємство, основною діяльністю якого є інноваційна сфера;
- 3) це мале або середнє підприємство, яке використовує/планує впроваджувати у своїй діяльності інноваційні технології чи процеси, або планує виробляти інноваційну продукцію чи надавати послуги у сфері інновацій.

Обізнаність автору (авторів) стартап-ідеї про специфіку розуміння стартапу іншими суб'єктами правовідносин є необхідним для успішного залучення та ефективної реалізації засобів підтримки стартапів, що надаються представниками державних чи міжнародних органів, а також громадськими об'єднаннями.

В межах цього дослідження буде здійснено аналіз засобів мінімізації (усунення) основних ризиків, що виникають у процесі формування (виникнення, обговорення, доопрацювання та оформлення) стартап-ідеї (так звана «Pre-seed стадія розвитку стартапів»).

Стартап-ідея на цій стадії характеризується наступним:

- 1) в особи наявна ідея інноваційного продукту, послуги, що потенційно може мати значний попит серед споживачів;
- 2) бачення майбутньої бізнес-моделі майже не сформовано (відсутнє розуміння щодо форми здійснення підприємницької діяльності, структури стартап-компанії);
- 3) відбувається пошук партнерів, менторів, інших донорів ресурсів та грантів;

INNOVACIONNAA_MODEL_DLA_USTOJCIVOGO_RAZVITIA_BIZNESA_The_development_of_startup_entrepreneurship_in_Ukraine_as_an_innovation_model_for_sustainable_development_of_busines.

4) основний тягар розвитку ідеї покладається на її автора (авторів);

5) відбувається процес формування та обговорення ідеї стартап-проєкту;

6) відсутні доходи;

7) відсутні будь-які ознаки підприємницької діяльності.

Саме ця стадія є однією з найбільш ризикових на етапі розвитку стартапів, оскільки негативний вплив, з одного боку, справляє відсутність підприємницького досвіду його автора (засновника), а з іншого – відсутність достатнього обсягу матеріальних та людських ресурсів.

Вважаємо за доцільне викласти у таблиці основні ризики, що виникають перед стартапом на стадії формування ідеї (Pre-seed стадії) та запропонувати засоби їх мінімізації/усунення.

Таблиця № 1. Ризики, що виникають на Pre-seed стадії розвитку стартапу та основні засоби їх мінімізації або усунення.

№	Ризик	Засоби мінімізації/усунення ризиків
1.	Відсутність достатнього підприємницького досвіду	– звернення до закладів освіти та підвищення кваліфікації. Так, зокрема, в Харкові діє Каразінська школа бізнесу ¹ (напрямки менеджменту; бізнес-адміністрування та підприємництва); в Києві – Бізнес-школа «МІМ» ² ; у Львові – Львівська бізнес-школа УКУ ³ ; – звернення до суб'єктів інноваційної інфраструктури. Наприклад, в науковому парку «Синергія» (м. Харків) діє проєкт «Inventors Hub» сутністю якого є сприяння розвитку інноваційних стартап-ідей ⁴ ; – участь у курсах та школах від приватних юридичних осіб: програма «Будуй Своє» від ОТП Банку ⁵ ;

¹ Офіційний сайт Каразінської школа бізнесу. URL: <http://kbs.karazin.ua/>.

² Офіційний сайт Бізнес-школи «МІМ». URL: <https://mim.kyiv.ua/>.

³ Офіційний сайт Львівської бізнес-школи УКУ. URL: <https://lvbs.com.ua/>.

⁴ Офіційний сайт проєкту «Inventors Hub». URL: <https://www.synergy-park.com/ua/projects/inventors-hub/>.

⁵ Офіційний сайт програми Будуй Своє» URL: <https://buduysvoe.com/>.

№	Ризик	Засоби мінімізації/усунення ризиків
		курс «Підприємництво. Власна справа в Україні» від Prometheus ¹ тощо; – самоосвіта. Так, в Стенфордському університеті проводився курс лекцій, присвячений процесу започаткування стартапу. Наразі, цей курс лекцій наявний у відкритому доступі ² . На порталі Prometheus наявні безоплатні курси щодо підприємництва ³ .
2.	Незахищеність права інтелектуальної власності	Захист права інтелектуальної власності є одним з найважливіших правових аспектів мінімізації ризиків на етапі формування ідеї, оскільки саме на цьому етапі автор стартапу презентує проєкт (ідею) значній кількості осіб з метою залучення матеріальних та людських ресурсів. Разом з тим, відсутність будь-якого юридичного закріплення авторства створює реальний ризик «крадіжки» інноваційної ідеї. Ефективна мінімізація такого ризику можлива лише шляхом звернення до юристів – фахівців у галузі інтелектуального права.
3.	Відсутність достатніх матеріальних та людських ресурсів для доопрацювання та розвитку стартап-ідеї	– участь у грантових пропозиціях. Важливим є постійний моніторинг грантових пропозицій, а також паралельне здобуття навичок написання грантових проєктів. Веб-ресурсами, на яких постійно оновлюється інформація щодо актуальних грантів, зокрема, є «Гранти та інвестиції для розвитку України» ⁴ , «ProGRANT» ⁵ , «Портал для підприємців» ⁶ . Важливим також є звернення до бізнес-ангелів – приватних інвесторів, які здійснюють інвестування у високоризикові проєкти.

¹ Офіційний сайт курсу «Підприємництво. Власна справа в Україні». URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/Prometheus/ENTREPR101/2016_T1/about.

² Altman S. How to Start a Startup. 2014. URL: <http://startupclass.samaltman.com/>.

³ Підприємництво. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/cub/>.

⁴ Офіційна соціальна сторінка «Гранти та інвестиції для розвитку України». URL: <https://www.facebook.com/groups/1717090298608280/>.

⁵ Офіційна соціальна сторінка «ProGRANT». URL: <https://www.facebook.com/groups/progrants/>.

⁶ Офіційний сайт «Портал для підприємців». URL: <https://sme.gov.ua/>.

Як впливає з вищевикладеного, важливу роль в процесі мінімізації та усунення ризиків на ранній стадії розвитку стартапів відіграють суб'єкти інноваційної інфраструктури.

Таким чином, можливо зробити наступні висновки. На етапі зародження та початкового розвитку стартап-ідеї ключовими ризиками, які можуть вплинути на подальшу долю інноваційного проекту є недостатність кваліфікації та підприємницьких навичок авторів стартапів, незахищеність права інтелектуальної власності на винахід (інноваційну ідею, продукт), відсутність необхідної матеріальної бази та людських ресурсів для вдосконалення та розвитку проекту. Шляхами усунення цих ризиків є комплексна протидія шляхом участі автора у діяльності таких суб'єктів інноваційної діяльності як наукові парки, бізнес-інкубатори, бізнес-акселератори тощо; підвищення кваліфікації та самоосвіта, а також залучення грантових коштів та коштів бізнес-ангелів.

Способи підтримки стартапів на ранній стадії їх розвитку в країнах ЄС та в Україні.

Враховуючи світову поширеність стартапів та їх позитивний вплив на економіку держав, органи державної влади та недержавні організації виявляють зацікавленість у наданні різних видів підтримки авторам (засновникам) стартапу, у тому числі і на найбільш ризиковій стадії їх розвитку – початковій.

В межах даного дослідження буде проаналізовано найбільш поширені та ефективні засоби підтримки стартап-ідей в іноземних країнах та надано пропозиції щодо імплементації відповідного досвіду нашою державою.

Серед найбільш поширених засобів підтримки стартапів можна виділити такі:

1) інформаційна підтримка (проведення освітніх курсів та програм, надання інформації з окремих питань фінансової грамотності, бізнес-планування тощо);

2) підтримка шляхом посередництва (пошук бізнес-партнерів, спонсорів та інвесторів, забезпечення координації між ними та засновником стартапу тощо);

3) матеріально-фінансова підтримка (допомога у забезпеченні приміщенням, необхідним приладдям, іншими матеріальними ресурсами, фінансова підтримка).

З метою практичного ілюстрування реалізації таких засобів підтримки здійснимо дослідження досвіду Польщі та держав Прибалтики. Розпочнемо з аналізу підтримки стартапів у Польщі.

У сфері комплексної підтримки стартапів можна назвати діяльність так званих «стартап-платформ», функціональна сутність яких полягає наданні посередницьких послуг в сфері налагодження комунікації засновників стартапів з інноваційними центрами, закладами вищої освіти, фондами венчурного капіталу та представниками бізнесу, а також наданні безоплатної експертної підтримки з питань виходу на ринок та інформаційної підтримки в інших пов'язаних галузях знань. Вищеперелічені послуги є безкоштовними та надаються стартапам Східної Польщі, основна бізнес-ідея яких є новою¹.

В Польщі вказані послуги узагальнюються терміном «інкубація». Разом з тим, якщо звернутися до законодавства України, то термін «бізнес-інкубатор» було закріплено лише в Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва, який втратив чинність в 2012 році. Під бізнес-інкубатором розумілася організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності².

Таким чином, можна побачити, що в Україні питання діяльності бізнес-інкубаторів, як суб'єкта інноваційного процесу, у сфері підтримки стартапів майже не врегульовано спеціальним законодав-

¹ Czas na startup! 3, 2, 1, 0... start! Portal Funduszy Europejskich. URL: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/planujesz-zalozyc-start-up/>.

² Порядок реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2009 р. № 510. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/510-2009-%D0%BF/ed20121210/find?text=%C1%B3%E7%ED%E5%F1-%B3%ED%EA%F3%E1%E0%F2%EE%F0#Text>.

ством, а розуміння бізнес-інкубатора безпідставно звужено лише до матеріально-фінансової підтримки.

Натомість, вищезрозглянута мережа «стартап-платформ» Польщі характеризується значно ширшим спектром послуг, і додатково, їх позитивною характеристикою можна виділити регіональну спеціалізацію. Так, до безкоштовної участі в діяльності стартап-платформ запрошуються засновники стартапів, що проживають на території регіону, в якому діє певна платформа. Таким чином, при розвитку стартап-ідеї враховується відповідна специфіка регіону, що дозволяє більш ефективно спрогнозувати переваги та недоліки інноваційного продукту при виході на ринок, а також, в певному аспекті, спрощує пошук бізнес-партнерів, інвесторів та менторів, зацікавлених у здійсненні капіталовкладень саме на цій території.

Таким чином, на законодавчому рівні України необхідним є прийняття спеціального нормативно-правового акту, що закріплював би єдине розуміння бізнес-інкубатора як суб'єкта інноваційної інфраструктури та інноваційного процесу, на який можуть бути покладені функції забезпечення комплексної інформаційної, матеріально-фінансової та іншої підтримки суб'єктам інноваційної діяльності (в тому числі – стартапам). Також важливим є сприяння розвитку бізнес-інкубаторів на регіональному рівні та наданню безоплатних послуг засновникам стартапів.

В цьому аспекті, доцільним є залучення Україною позитивного досвіду діяльності Польського агентства з розвитку підприємств, яке здійснює реалізацію програм Європейської комісії з фінансування малих та середніх підприємств¹. Саме вказане Агентство реалізує програму «Розвиток стартапів у Східній Польщі», в межах якої діють стартап-платформи, що були розглянуті вище, а після успішного проходження етапу інкубації стартапам пропонується взяти участь у конкурсі на отримання гранту для виходу продукту на ринок². Таким

¹ Офіційний сайт Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. URL: <https://www.parp.gov.pl/index.php/component/parpabout/>.

² 1 mln zł dotacji na rozwój działalności gospodarczej. Wybrano pomysły, które dostaną wsparcie. Mambiznes. 18 marzec 2021. URL: <https://mambiznes.pl/wlasny->

чином, в кінцевому результаті стартапи мають можливість безкоштовно одержати всі основні види підтримки: інформаційну, посередницьку та матеріально-фінансову.

У порівнянні з досвідом Польщі, необхідно зазначити, що в Україні з 2020 року активно діє Український фонд стартапів, який, відповідно до інформації, вказаної на офіційному сайті, надає грантову підтримку стартапам, що здебільшого знаходяться на початковій (Pre-Seed) стадії¹.

Український фонд стартапів (інша офіційна назва: Фонд розвитку інновацій) (ЄДРПОУ 42688455) є державним фондом, утворення якого було погоджено з Кабінетом Міністрів України в 2018 році. Відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству фінансів України для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій, головним розпорядником бюджетних коштів та відповідальним виконавцем бюджетної програми є Міністерство фінансів України, яке, відповідно до даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, є засновником та учасником Фонду.

Відповідно до цього Порядку бюджетні кошти, отримані Фондом, використовуються, зокрема, для надання на конкурсних засадах фінансової підтримки, грантів, інших видів фінансування, технічної допомоги для реалізації інноваційних проєктів, які мають високий потенціал виходу їх кінцевого продукту на світовий ринок або спрямовані на досягнення цілей, визначених стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності².

Щодо суми фінансування одного стартапу, то на стадії Pre-Seed розмір гранту складає 25 тис дол. США, на стадії Seed – 50 тис дол.

biznes/1-mln-zl-dotacji-rozwoj-dzialalnosci-gospodarczej-wybrano-pomysly-ktore-dostana-wsparcie-103481.

¹ Офіційний сайт Українського фонду стартапів. URL: https://usf.com.ua/projects_catalog/.

² Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству фінансів для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 р. № 1110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1110-2018-%D0%BF#Text>.

США. Отримання гранту на Pre-Seed стадії не позбавляє стартап можливості в подальшому одержати ще один грант на Seed стадії. Разом з тим, фактично вказана сума зменшується на розмір сплачених податків, в залежності від обраної стартапом форми оподаткування.

Відповідно до даних, викладених на офіційному сайті Фонду, за 2020 рік сумарно було здійснено фінансування стартапів на суму 3 млн доларів США. Відповідно до Державного бюджету України на 2021 рік на забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій було виділено 50 млн. грн, що свідчить про розширення діяльності Фонду.

Таким чином, резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що в Польщі за допомогою координаційного суб'єкта активно здійснюється всебічна та комплексна підтримка стартапів на регіональному рівні із залученням коштів ЄС. В Україні провідне місце у підтримці стартапів належить Фонду підтримки стартапів. Разом з тим, важливе значення має належне правове врегулювання діяльності як суб'єктів, що надають підтримку стартапів, так і власне стартапів, за рахунок залучення фінансування відповідних програм ЄС.

В цьому аспекті, дослідження та аналіз досвіду підтримки стартапів в іноземних державах дає можливість виокремити певні засоби підтримки для стимулювання розвитку національних стартапів в Україні.

Аналіз державного регулювання підтримки стартапів у державах Прибалтики розпочнемо з досвіду Латвії.

У 2017 році в Латвії набув чинності Закон «Про підтримку стартапів»¹. Вказаний нормативно-правовий акт, в редакції станом на 2017 рік, встановлював доволі значні обмеження характерних ознак стартапів, які мали право на одержання відповідної підтримки:

- 1) підприємство мало бути новоствореним, тобто таким, що здійснює комерційну не більше п'яти років з дня державної реєстрації;
- 2) встановлювалася вимога щодо наявності венчурного інвестора, який не був пов'язаною стороною у розумінні чинного законодавства, та інвестував не менше 30 000 євро для реалізації поданої бізнес-ідеї;

¹ Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/287272-jaunuznemumu-darbibas-atbalsta-likums>.

3) дохід підприємства від господарської діяльності за перші п'ять років з моменту реєстрації мав бути меншим за 5 000 000 євро, з яких за перші два роки - 200 000 євро;

4) прибуток нового підприємства не міг розподілятися як дивіденди з моменту його реєстрації в Комерційному реєстрі, а спрямовувався виключно на його подальший розвиток;

5) таке підприємство не могло бути реорганізованим, мати частки в іншій компанії з капіталом, або бути залежною компанією;

6) встановлювалося обмеження щодо наявного податкового боргу, який не міг перевищувати 150 євро;

7) стартап мав відповідати принаймні одній із таких характеристик інновації: а) стартап володіє правами інтелектуальної власності на об'єкт, що лежить в основі розвитку інноваційного продукту чи послуги; б) принаймні 70 відсотків працівників мають ступінь магістра або доктора наук, в) щонайменше 50% початкових витрат були спрямовані на дослідження та розробки з моменту державної реєстрації підприємства (стартапу);

8) щодо такого підприємства не відкрито провадження щодо неплатоспроможності.

Вищевикладені обмеження значним чином звузили перелік стартапів, які мали право на звернення за одержанням підтримки. Так, з 2017 по 2020 рік на території всієї держави положення вказаного закону було застосовано лише до 5 стартапів¹.

Вказана ситуація викликала необхідність у внесенні відповідних змін до названого Закону. У 2020 році, було спрощено вимоги до стартапів, які претендують на одержання підтримки їхньої діяльності. Так, зокрема, зміни стосувалися критеріїв інноваційності стартапів: скасовано вимоги щодо освітнього/наукового ступеню працівників та відсотку витрат стартап-підприємства на подальші дослідження та розробки. Інноваційність продукту, яка вимога, у чинному законі виступає альтернативою вимозі залучення венчурних інвестицій на ранній стадії розвитку стартапів.

¹ Jaunuzņēmumiem atvieglo valsts atbalsta saņemšanu. URL: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/319482-jaunuznemumiem-atvieglo-valsts-atbalsta-sanemsanu-2020>.

Аналіз чинного на сьогодні Закону Латвії «Про підтримку стартапів» дозволяє зробити висновок, що з восьми вимог до стартапів, викладених у законі в редакції 2017 році, у редакції 2020 року у видозміненому вигляді залишилося лише 3: щодо залучення венчурних інвестицій/наявності інноваційної продукції, щодо обмеженого обсягу податкового боргу та заборони надання підтримки неплатоспроможним суб'єктам.

Таким чином, перевагою чинної редакції є спрощення доступу новостворених підприємств до державної підтримки. Разом з тим, на нашу думку, в супереч положенням ст. 1 цього закону де інновації є характерною ознакою як нового підприємства, так і мети надання державної підтримки таких підприємств, ознака інноваційності виключена як обов'язкова ознака стартапу. Натомість, як неодноразово наголошувалось науковцями та аналітиками, саме ця ознака відрізняє стартап від звичайного новоствореного підприємства. Крім того, як впливає зі ст. 1 Закону, програми підтримки як сукупність заходів державної підтримки сприяють розробці саме інноваційного продукту й досліджень та реалізується у формі:

1) програми підтримки фіксованого платежу із застосуванням пільги з податку на доходи фізичних осіб відповідно до процедур, визначених цим Законом;

2) схеми допомоги для найму висококваліфікованих робітників.

Таким чином, щодо державної підтримки стартапів Латвії необхідно зазначити, що наразі ця держава знаходиться на стадії реалізації реформованого законодавства з підтримки стартапів. Чинне законодавства має низку позитивних рис, в тому числі різновекторну направленість видів такої підтримки. Разом з тим, видається недостатньо аргументованою низька увага законодавця до інноваційної складової вимог до новоствореного підприємства як ключової ознаки стартапу.

В якості наступного кроку перейдемо до аналізу підтримки стартапів у Литві.

В цій державі діє Закон «Про розвиток малого і середнього бізнесу» від 24 листопада 1998 року. У 2019 році до цього Закону було

внесено зміни, що стосувалися підтримки стартапів. Так, зокрема, було надано наступне визначення цьому суб'єкту: стартап – це дуже мала або невелика компанія з високим та інноваційним потенціалом розвитку бізнесу, зареєстрована в Реєстрі юридичних осіб не більше 5 років¹.

На нашу думку, доцільно зосередити увагу на наступних позитивних аспектах цього закону:

1) на відміну від вищепроаналізованого подібного закону Латвії у цьому законі відмежовано стартап й мале та середнє підприємств за інноваційною складовою та датою утворення (5 років з дня державної реєстрації);

2) в розумінні цього закону, підтримка надається не лише юридичним особам, але й фізичним особам-підприємцям, разом з тим, останні не можуть визнаватися стартапами;

3) у законі зазначено, що для зменшення ризиків під час створення та діяльності стартапу, а також підтримки засновників стартапу у державі діють бізнес-інкубатори, як державні установи, що належать державі та/або муніципалітету та мають спільну власність, метою яких є зменшення ризику стартапів та допомога їм утвердитися на ринку, а також сприяння розвитку малих та середніх підприємств. Бізнес-інкубатор об'єднує стартапи у приміщеннях, якими він володіє або іншим чином експлуатує та використовує. В аспекті наведеного розкриття терміну варто зазначити, що визначення термінів окремих видів суб'єктів інноваційної інфраструктури (до яких відносяться і бізнес-інкубатори) є недостатньо поширеним як в країнах ЄС, так і в Україні, що у свою чергу викликає певні складнощі їх відмежування від подібних суб'єктів та правовому регулюванні їх діяльності. Вказане свідчить про позитивну сторону литовського законодавства щодо нормативно-правового визначення бізнес-інкубатора.

Разом з тим, специфічних видів державної підтримки для стартапів цим законом не передбачено, що свідчить з одного боку про те,

¹ Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas. 1998 m. lapkričio 24 d. Nr. VIII-935. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.640D50DB8877/asr>.

що на стартапи Литви поширюються загальні положення законодавства в частині підтримки малих та середніх підприємств, а з іншого – про вірогідну перспективу подальшого реформування законодавства з цього питання.

Відповідно до аналізованого закону, в Литві існують такі форми державної підтримки стартапів: звільнення від сплати частини податків і зборів; заходи фінансової підтримки; надання адміністративних послуг малому та середньому бізнесу; надання державних послуг малим та середнім підприємствам у ділових інформаційних центрах, бізнес-інкубаторах, науково-технічних парках та інших юридичних осіб, установчими документами яких передбачено надання цих послуг.

Про важливість та ефективність таких заходів свідчить стрімкий розвиток екосистеми інноваційних підприємств Литви. Так, відповідно з інформації з відкритих джерел цієї держави, лише у 2018 році Міністерство економіки та інновацій надало стартапам 11 млн. євро інвестицій¹, а у 2019 році кількість інноваційних компаній становила близька 1 000 суб'єктів².

У вищевказаному аспекті необхідно зауважити, що рушієм розвитку стартапів в Литві є «Startup Lithuania»³ як національний посередник між швидкозростаючим бізнесом, фондами венчурного капіталу, акселераторами, дружніми стартап-компаніями та урядом, який діє під управлінням Enterprise Lithuania (державної установи, яка має на меті підтримку створення бізнесу, розвитку підприємництва та сприяння експорту). Зокрема, цей посередник є розпорядником бази даних литовських стартапів та інвесторів, а зручний інтерфейс пошуку дозволяє швидко знайти необхідну компанію та дізнатися

¹ Ekonomikos ir inovacijų ministerija startuolio sąvoką apibrėžė įstatymu. Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija. 2019. URL: <https://eimin.lrv.lt/lt/naujienos/ekonomikos-ir-inovaciju-ministerija-startuolio-savoka-apibreze-istatymu>.

² Lietuvos startuolių spurtas tęsiasi: per metus pritraukta 166,5 mln. Eur investicijų. Versli Lietuva. 2019. URL: <https://www.verslilietuva.lt/naujienos/lietuvos-startuoliu-spurta-tesiasi-per-metus-pritraukta-1665-mln-eur-investiciju/>.

³ Офіційний сайт «Startup Lithuania». URL: <https://www.startuplithuania.com/>.

ключову інформацію. Крім того, на його базі регулярно проводиться Ярмарки стартапів, а у новинах постійно оновлюється інформація про актуальні можливості для стартапів (конкурси, освітньо-наукові заходи тощо), також викладена інформація та відповідні контактні дані та веб-адреси суб'єктів, пов'язаних із підтримкою стартапів. Таким чином, на платформі вказаного посередника, засновники стартапів можуть одержати значний обсяг необхідних даних, що усуває необхідність втрати часу на пошук інформації про кожного суб'єкта окремо.

Таким чином, можна зробити висновок, що не дивлячись на те, що нормативно-правове регулювання діяльності стартапів в Литві знаходиться на стадії реформування та потребує певної деталізації, за допомогою заходів державної підтримки, врегульованих спеціальним законодавством та через існування широкої мережі екосистеми стартапів та суб'єктів, діяльність яких пов'язана із ними, а також у зв'язку з ефективним функціонуванням національного посередника у цій галузі Литва має значний потенціал у інноваційній діяльності стартапів.

В Естонії підтримка стартапів регулюється, зокрема, Законом «Про підтримку бізнесу та гарантування державної позики»¹. Відповідно до параграфу 2-3 цього Закону джерелами підтримки бізнесу є: 1) асигнування з державного бюджету; 2) власний дохід фондів, що належать до системи підтримки бізнесу; 3) інші засоби; а видами державної підтримки підприємництва є пільги, гарантії та позики.

Відповідно до параграф 4 Закону Естонії «Про стартовий грант» новостворене підприємство – це компанія, яка була внесена до комерційного реєстру не раніше, ніж за 24 місяці до подання заявки, і в якій власник не може мати або утримувати більше 32% акцій або бути самозайнятою особою².

В. Прокопчук здійснила аналіз результативності звернення

¹ Ettevõtlike toetamise ja laenude riikliku tagamise seadus: vastu võetud 28.01.2003. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129112010007>.

² Starditoetus: vastu võetud 09.03.2015 nr 20. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/110032015029>.

суб'єктів підприємницької діяльності за одержанням допомоги. Так, з 7 опитаних респондентів 3 – одержали підтримку, а 4-м було відмовлено. Результати дослідження дозволили науковцю зробити висновки, що вирішальними факторами, на які зверталася увага при прийнятті рішення, були належно обґрунтований та деталізований бізнес-план та очікуваний фінансовий результат. Так, респонденти, яким було відмовлено в наданні держаної позики зауважили, що підставою для відмови стали недоліки бізнес-плану¹.

Щодо підтримки новостворених компаній (до 3-х років з дня державної реєстрації) варто зауважити, що успіх в одержанні грантів мали переважно такі що мали наступні ознаки:

- 1) утворені у формі товариства з обмеженою відповідальністю;
- 2) здійснюють діяльність у сфері надання послуг або виробництва;
- 3) є резидентами Естонії;
- 4) існують на ринку 1-3 роки;
- 5) мають позитивну поточну фінансову позицію².

Разом з тим, одержання гранту покладає на підприємство-бенефіціара низку обов'язків. Так, відповідно до параграфу 26 Закону Естонії «Про стартовий грант» на підприємство, серед іншого, покладаються такі обов'язки: брати участь у консультуванні з питань розвитку щонайменше раз на півроку; своєчасно подавати виконавчому органу державної влади необхідну інформацію та звіти; заздалегідь узгоджувати із виконавчим органом зміни у зв'язку з передачею бенефіціару частини акцій та пов'язаних із цим майна або прав; заздалегідь узгоджувати із виконавчим органом зміни, заплановані серед осіб, які беруть участь у бенефіціарі, якщо ця зміна стосується участі більше 25% (для публічної компанії не існує зобов'язань щодо повідомлення) тощо.

Найбільш затребуваним серед підприємців суб'єктом надання підтримки є державна установа «Enterprise Estonia», утворена у 2000 році. Відповідно до інформації, викладеної на офіційному сайті цієї установи, вона має 17 філій (або представництв) в іноземних держа-

¹ Prokopchuk V. Alustava ettevõtja finantseerimisvõimaluste analüüs Eestis. *Tallinna Tehnikaülikool*. 2019. P. 27.

² Там само. P. 30–34.

вах (в Україні таке представництво відсутнє, натомість наявне в Казахстані, Росії та Китаї). Про можливості та обсяги діяльності установи свідчить розмір її бюджету на 2021 рік - 91,2 млн євро¹. Основою діяльністю «Enterprise Estonia» є залучення інвестицій на розвиток підприємництва та розвиток туризму.

Таким чином, можна зробити висновок, що і в Естонії ключове значення у здійсненні підтримки стартапів мають суб'єкти інноваційної інфраструктури, що здійснюють свою діяльність, зокрема, і на міжнародному рівні, залучаючи інвесторів до фінансування національних бізнес-ініціатив.

Підсумовуючи вищевикладене необхідно вказати, що аналізовані держави мають спеціальне законодавство, спрямоване на підтримку підприємництва, що справляє позитивний вплив на діяльність стартапів. Натомість деякі питання постають щодо визначення інноваційної складової стартапу як ознаки підприємства, яке може претендувати на державну підтримку. Зокрема, в аналізованих актах Латвії та Естонії така складова відсутня, а стартап виступає фактичним синонімом до новоствореного підприємства. На шляху до створення спеціального нормативно-правового регулювання та екосистеми підтримки стартапів найбільш розвинутою, на нашу думку, є правова система Литви, у якій поступово здійснюється законодавче реформування щодо закріплення та реалізації підтримки стартапу як інноваційного нового підприємства. Крім того, ключове значення у забезпеченні ефективної державної підтримки стартапів відіграють суб'єкти інноваційної інфраструктури – посередники, утворені, в тому числі, як державні установи, які забезпечують збір та оновлення комплексної актуальної інформації про можливості одержання стартапами різних видів підтримки (інвестиційної, освітньої тощо), а також створюють умови для безпосередньої взаємодії різних суб'єктів інноваційної діяльності. В цьому аспекті, важливого значення для України набуває забезпечення тісних партнерських відносин з такими розвинутими суб'єктами інноваційної інфраструктури як «Enterprise Estonia».

¹ Офіційний сайт «Enterprise Estonia». URL: <https://www.eas.ee/eas/?lang=en>.

В якості наступного кроку дослідження здійснимо аналіз специфік стартапів у певних галузях економіки.

Особливості розвитку стартапів у певних галузях економіки на прикладі аграрної сфери

Аграрна сфера визнається однією з найбільш пріоритетних в економіці України.

Як стверджує І. І. Божидай, сільське господарство розглядають як комплекс технологічно і організаційно взаємозв'язаних галузей, які у своїй сукупності утворюють збалансовану, інтегровану і структурно завершену систему, функціонально-компонентна структура якої підпорядкована стабільному нарощуванню продовольчої продукції землеробства і тваринництва¹.

На нашу думку, для ефективного розвитку цієї галузі необхідною є наявність державної стратегії, детального плану її реалізації та належного контролю за виконанням цього плану.

Разом з тим, Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», хоча і не скасовано, однак у зв'язку із його строковою дією наразі він не підлягає застосуванню. В частині розвитку стартапів як суб'єктів інноваційної діяльності, які розглядаються як інноваційна ідея або мале (середнє) новостворене інноваційне підприємство, цей Закон декларував лише розвиток довготермінового кредитування інноваційних проєктів.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року також є застарілою.

У 2018 році до Верховної Ради України було подано законопроект «Про основні засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» (реєстровий номер 9162)². У цьому законопроекті приділено більшу увагу інноваційній галузі:

1) серед напрямів державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку передбачено розвиток інноваційних

¹ Божидай І. І. Аналіз сільськогосподарської галузі України. *Ефективна економіка*. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/152.pdf.

² Про основні засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку: проєкт Закону України № 9162 від 04.10.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64742.

технологій у сільському господарстві та сприяння розвитку наукових досліджень, інновацій, біотехнологій в агропромисловому комплексі;

2) пріоритетом державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку названо впровадження та розвиток інновацій в агропромисловому комплексі, розвиток дорадництва;

3) одним з основних завдань державної підтримки сільського господарства та сільського розвитку визначено сприяння впровадженню інноваційних технологій та техніко-технологічному оновленню підприємств АПК, у тому числі шляхом розвитку сільськогосподарського машинобудування;

4) вказано, що інновації впроваджуються шляхом диверсифікації фінансування науково-дослідної і освітньої діяльності, в тому числі за допомогою залучення інвестицій та через державно-приватне партнерство, тощо.

Разом з тим, наразі вказаний проект закону так і не було прийнято.

Аналіз сучасного стану стартапів, свідчить, що здебільшого ці суб'єкти можуть одержати підтримку для створення та розвитку наступними способами:

1) участь у грантових пропозиціях: наприклад, «Інноваційна освітньо-грантова програма для жінок, зайнятих у сільському господарстві»¹; «Конкурс на одержання субгранту «Розвиток мікропідприємництва у громадах» від програми USAID з аграрного і сільського розвитку»².

2) звернення за інвестиціями до бізнес-ангелів. Наприклад, Асоціації приватних інвесторів України³.

3) участь у діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури: наукових парків, бізнес-інкубаторів тощо.

¹ Інноваційна освітньо-грантова програма для жінок, зайнятих у сільському господарстві. URL: https://sme.gov.ua/support_programs/innovatsijna-osvitno-grantova-programa-dlya-zhinok-zajnyatyh-u-silskomu-gospodarstvi/.

² Конкурс на одержання субгранту «Розвиток мікропідприємництва у громадах». URL: https://sme.gov.ua/support_programs/konkurs-na-oderzhannya-subgrantu-rozvytok-mikropidpryemnytstva-u-gromadah/.

³ Офіційний сайт Асоціації приватних інвесторів України. URL: <http://uaban.org/>.

В цьому аспекті вкрай важливою є обізнаність засновників стартапу про можливість та важливість такої участі. Як приклад можна навести EIT Food - найбільшу європейську ініціативу в агропродовольчій галузі, яка впроваджує програми підтримки інновацій для харчового сектору в Європі. В межах програми підтримки інноваційного підприємництва в агропродовольчій галузі EIT Food Seedbed 2021 до неї можуть долучитися підприємці-засновники стартапів у аграрній сфері з усього світу. Станом на 22.03.2021 року вона налічувала 116 учасників з 27 країн світу, при цьому першу трійку країн, за кількістю учасників складає: Великобританія – 21; Данія - 15; та Україна – 12. Разом з тим, переважну більшість учасників (особливо з України) складають представники наукової спільноти, або професій, які забезпечують певні сектори ведення аграрного бізнесу. Власне представників аграрного бізнесу майже не представлено, що, з одного боку, свідчить про їхню недостатню обізнаність про програму, а з іншого - має наслідком ненадходження інформації, яка надається учасникам програми, до основного її адресата.

Більш поширеною є участь стартапів у конкурсах та грантах.

Наприклад, у Битвах стартапів, які проводяться у більшості держав світу, в тому числі і Україні, представлені також стартапи цієї галузі економіки. Так, значну увагу інвесторів у Битві стартапів початку 2021 року привернув стартап компанії Об'єднаних Арабських Еміратів «Edama Organic Solutions», що на час участі в Битві перебував на стадії розвитку «Seed» - тобто тестування інноваційного продукту. Сутністю цього проекту є виробництво продуктів для поліпшення піщаного ґрунту або ґрунту, що має обмежені водні ресурси, а також виробництво та введення в експлуатацію спеціальних установок з переробки органічних відходів для громад та підприємств, які прагнуть до сталого розвитку. Про інвестиційну зацікавленість цим проектом свідчить той факт, що стартап був визнаний переможцем як в програмі міжнародного бізнес-акселератора, так і на конкурсі національного рівня¹.

¹ Офіційний сайт «Startup.Network». URL: <https://startup.network/projects/428234.html>.

В цьому аспекті необхідно звернути увагу на важливість максимально можливої участі стартапів у різноманітних програмах, курсах, презентаціях тощо, адже в умовах високої конкуренції така участь є запорукою обізнаності інвесторів про наявний стартап-проект, його переваги та перспективи.

Серед успішних українських стартап-проектів в аграрній сфері можна окремо виділити стартап «Kray», який також знаходиться на стадії «Seed», а в 2020 році став переможцем національного відбору конкурсу Startup World Cup. Сутністю цього стартапу є виробництво дронів агрокультурного напрямку функціонування. Як зазначено на його офіційному сайті, перевагою їхнього продукту є значно більша швидкість та ефективність розпилення речовин над агрокультурами, що дозволяє фермерам отримувати від 500% до 2500% рентабельності інвестицій у власній моделі використання завдяки економії коштів та збільшенню врожайності¹.

Таким чином, аналіз результатів останніх конкурсів стартапів свідчить про значний інвестиційний попит на стартапи у аграрній сфері.

Разом з тим, необхідно наголосити на тому, що до провідних завдань держави в галузі інноваційного розвитку належить, з одного боку, формування актуальної державної стратегії розвитку аграрної сфери та забезпечення її реалізації, а з іншого – забезпечення інформаційно-комунікативної взаємодії між суб'єктами інноваційної інфраструктури, інвесторами, бізнес-ангелами та аграрними стартапами України. Одним з основних завдань засновників стартапів є максимальне висвітлення стартап-ідеї на презентаціях, конкурсах, грантових пропозиціях тощо.

Правові тенденції регулювання стартапів у ЄС.

На сьогоднішній день в ЄС на завершальному етапі знаходиться підписання Декларації «Startup Nations Standard». Шляхом аналізу змісту цієї Декларації, на ранній стадії розвитку стартапів можливо виділити наступні вектори розвитку правового регулювання держав ЄС:

¹ Офіційний сайт «Kray Technologies Ukraine». URL: <https://kray.technology>.

1) швидка державна реєстрація стартапу (за загальним правилом – 1 день, однак, у виняткових випадках пов’язаних з необхідність додаткових перевірок, - не більше тижня);

2) вартість адміністративних послуг, пов’язаних з реєстрацією не може перевищувати 100 євро.

3) наявність ефективних служб підтримки засновників стартапів;

4) наявність єдиного веб-порталу, на якому наявний весь обсяг актуальної правової інформації про порядок реєстрації, адміністративні збори та можливості фінансування;

5) наявність електронної системи підтримки, в тому числі з інших країн ЄС;

6) визнання юридичних документів інших держав ЄС як підтвердження реєстрації стартапу¹.

Цією ж Декларацією передбачено взаємодію з особами держав-не членів ЄС, що включає в себе, з одного боку, пришвидшений порядок оформлення віз для осіб, що планують зареєструвати стартап у державі-члені ЄС, що може досягатися шляхом наявності у засновника стартапу партнера з держави ЄС, або наявності у такого засновника відповідного досвіду ведення інноваційного бізнесу, а з іншого – стимулювання повернення до ЄС стартапів, засновники яких емігрували в інші держави.

Крім того, декларується зменшення податкового навантаження та спрощення адміністративних процедур, з метою реалізації керівного принципу підтримки підприємницької діяльності ЄС - «Think Small First» («Спочатку подумай про малих»).

Звертає на себе увагу закріплений принцип позитивної дискримінації у сфері публічних закупівель інноваційної продукції. Так, декларовано доцільність офіційного закріплення стимулювання придбання інноваційної продукції саме у стартапів, яким має надаватися перевага перед великими підприємствами. У цьому ж аспекті здійснюється посилення захисту майнових прав інтелектуальної власності на інноваційний продукт, які, за загальним правилом, маю залишатися у стартапа.

¹ Declaration on the EU Startup Nations Standard of Excellence. URL: <https://startupnationsstandard.eu/>.

В частині фінансової підтримки встановлено обов'язок держав виділяти частину коштів з Фонду відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility) для залучення інвестицій та підтримки стартапів. В цьому ж аспекті, необхідно зауважити на обґрунтовано очікуваному значному позитивному ефекті від зменшення податкового навантаження на бізнес-ангелів – фізичних осіб, які здійснюють інвестування у високо ризикові проекти (переважно стартапи) на ранніх стадіях їх розвитку.

Окремо, у аналізованій Декларації встановлено спрямованість держав на цифровізацію державно-приватних відносин зі стартапами та масштабування цифрової грамотності серед їх засновників.

Станом на березень 2021 року Декларацію «Startup Nations Standard» підписали 24 держави – члени ЄС і лише 3 держави утримуються від підписання: Угорщина, Болгарія та Хорватія¹.

В якості наступного кроку розглянемо досвід реалізації окремих положень пропонованої Декларації у країнах ЄС та в Україні.

1. Швидкість реєстрації підприємницької діяльності

Враховуючи, що стартапи маю ознаку початкового етапу ведення підприємницької діяльності, в Україні їх засновники зазвичай провадять діяльність у формі фізичної особи-підприємця або товариства з обмеженою відповідальністю. Обрання вказаних організаційно-правових форм пов'язане з національною специфікою українського податкового та господарського законодавств.

У ЄС також поширеною є організаційно-правова форма приватного підприємства.

В першу чергу здійснимо аналіз досвіду швидкої реєстрації підприємницької діяльності у ЄС.

Так, в Італії діє інтернет-портал «Comunicazione Unica D'impresa» («Єдина Ділова Комунікація»), метою якого є спрощення взаємодії між компаніями та органами державної влади завдяки застосуванню єдиної процедури щодо зобов'язань зацікавлених сторін перед Тор-

¹ Luzar I. Samo tri EU članice nisu potpisale deklaraciju za pomoć startupovima. Pogadate, Hrvatska je među njima. *Telegram*. 2021. URL: <https://www.telegram.hr/biznis-tech/samo-tri-zemlje-u-eu-nisu-potpisale-deklaraciju-za-pomoc-startupovima-pogadate-hrvatska-je-medu-njima/>.

говими палатами, Агенцією доходів та низкою інших державних органів, до компетенції яких віднесено регулювання та контроль за господарською діяльністю. Реєстрація на вказаному порталі є безкоштовною. Розкладка «Зміни у компанії» містить розділ «Інноваційні стартапи». З аналізу вказаного розділу випливає, що інноваційний стартап додатково до загальних даних (адреса місцезнаходження тощо) протягом 6 місяців після закінчення кожного фінансового року має оновити інформацію про діяльність та витрати на дослідження та розробки, професійну кваліфікацію та досвід членів та робочого персоналу, перелік прав промислової та інтелектуальної власності, професійні відносини з інкубаторами, інвесторами, університетами тощо. Позитивним аспектом є те, що такі зміни вносяться до Реєстру без сплати адміністративних зборів.

Разом з тим, наразі в Італії існує складна ситуація із правовим регулюванням реєстрації інноваційних стартапів, оскільки внаслідок ухвалення рішення національного суду було запинено дію Декрету Міністерства економічного розвитку Італії від 17 лютого 2016 року «Методи складання актів про реєстрацію товариств з обмеженою відповідальністю (інноваційних стартапів)». У зв'язку з цим, обмежено реєстрацію інноваційних стартапів у найбільш поширеній (так званій «стандартній») формі. Залишається можливою лише реєстрація за допомогою акта, складеного нотаріусом, або реєстрація стартап-компанії, яка утворюється державним актом¹.

Крім того, вартісною є і сама процедура реєстрації інноваційного стартапу - 1999 євро (з ПДВ, податками та нотаріальними зборами) і включає створення цифрових підписів та засвідчених електронних листів для всіх учасників та для нової компанії, а також присвоєння номера ПДВ, складання декларації про початок діяльності тощо².

Таким чином, можна зробити висновок, що не дивлячись на на-

¹ Start-up innovative: sospesa la costituzione e la modificazione dell'atto costitutivo di s.r.l. con modello standard informatico. URL: <https://www.to.camcom.it/start-up-innovative-sospesa-la-costituzione-e-la-modificazione-dellatto-costitutivo-di-srl-con-modello>.

² Costituzione di una startup innovativa nel 2021: cosa è, chi può farlo, quanto costa. Iubenda. URL: <https://www.iubenda.com/it/srl/help/5106-la-startup-innovativa>.

явність єдиного порталу для реєстрації стартапів в Італії наявні прогалини у законодавстві, що спричинюють «блокування» реєстрації стартапів у певних організаційно-правових формах. Крім того, не відповідає вимозі Декларації і вартість такої реєстрації стартапів, що може стати перепоною для низки засновників суб'єктів господарювання.

Аналізуючи, в аспекті вищевикладеного досвіду Італії, нормативно-правове регулювання реєстрації стартапів в Україні необхідно зазначити наступне.

Одними з найбільш поширених форм ведення господарської діяльності в Україні є реєстрація фізичною особою-підприємцем або створення товариства з обмеженою відповідальністю.

Так, здійснити реєстрацію фізичної особи підприємця (далі – ФОП) можливо у декілька способів. Зокрема, найбільш поширеними є реєстрація через додаток «Дія» або шляхом звернення до Центрів надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП).

Для реєстрації ФОП через додаток «Дія» фактично необхідним є лише електронний цифровий підпис, оформити який можна безкоштовно протягом кількох хвилин, зокрема, через електронні сервіси Приват Банку. Персональні дані особи та необхідні документи (ідентифікаційний код та паспорт) вже знаходяться у системі «Дія». Таким чином, особі не потрібно додатково формувати пакет документів. Реєстрація відбувається шляхом заповнення онлайн-форми протягом одного дня. Вказана послуга є безкоштовною. Після здійснення реєстрації відбувається постановлення на облік. Вказана процедура відбувається протягом кількох днів, однак на пряму не впливає на право здійснювати підприємницьку діяльність¹.

У випадку відсутності у особи електронного цифрового підпису, можливим є звернення до ЦНАПу. В такому разі реєстрація також здійснюється протягом одного дня.

Щодо реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), то необхідно зазначити, що більшість стартапів України оби-

¹ Офіційний сайт порталу «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/services/reyestraciya-for>.

рають саме цю організаційно-правову форму діяльності господарського товариства. Це пов'язано із наступними перевагами:

1. Можливість обрати будь-яку назву для компанії, якої немає в Державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

2. Відповідальність перед боржниками учасники несуть тільки в межах своїх вкладів до статутного капіталу ТОВ (активами, які є у власності юридичної особи).

3. Правова процедура розподілу прибутку між учасниками товариства є нескладною.

4. Необмежено кількість засновників, в тому числі із залученням іноземних суб'єктів права.

Разом з тим, необхідно наголосити і на деяких недоліках організаційно-правової форми товариства з обмеженою відповідальністю, порівняно з діяльністю засновника стартапу як фізичної особи-підприємця:

1. Більш складна процедура державної реєстрації (необхідність розробки пакету документів для подання державному реєстратору: статут, протокол установчих зборів, засвідчені належним чином зразки підписів тощо).

2. Необхідність формування статутного капіталу, визначення частки кожного з учасників, призначення директора.

3. Обов'язкове застосування реєстраторів розрахункових операцій та/або програмних реєстраторів розрахункових операцій незалежно від обсягу річного доходу (з 2022 року така вимога стане обов'язковою і для ФОП).

4. Більш складна та триваюча процедура припинення бізнесу (процедура ліквідації ТОВ вимагає, зокрема, оформлення протоколу загальних зборів щодо прийняття рішення про ліквідацію та обрання ліквідатора, засвідчення справжності підписів на протоколі у нотаріуса, подання до державного реєстратору протоколу, здійснення розрахунків з кредиторами, проведення податкової перевірки тощо).

Разом з тим, власне державна реєстрація товариства з обмеженою відповідальністю здійснюються на безоплатній основі протягом 24

годин після звернення. Таким чином, засновники несуть витрати, пов'язані тільки зі збиранням документів, які необхідні для державної реєстрації¹.

Підсумовуючи вимогу Декларації щодо забезпечення державами простої процедури державної реєстрації стартапів, яка не потребує значних витрат засновників, можливо зробити висновок, що, порівняно з країнами ЄС, в Україні існує доволі швидка та безкоштовна процедура.

2. Наявність ефективних служб підтримки засновників стартапів.

Розглядаючи досвід ЄС в аспекті відповідності зазначеній вимозі Декларації, в першу чергу зупинимося на проекті «Explore the Berlin Ecosystem»², який реалізується Департаментом економіки, енергетики та державних підприємств Берліну. На веб-порталі проекту існує низка категорій, застосовування яких надає ефективну багатоаспектну допомогу стартапам. Власне діяльність такого веб-сайту є прикладом існування єдиної платформи щодо стартапів.

Шляхом застосування цієї платформи стартапи на ранніх стадіях їх розвитку (чи їх засновники на етапі ідеї) можуть одержати інформацію про:

1. Перелік державних (публічних) послуг та засобів підтримки стартапів. Наприклад, у Берліні засновник стартапу може звернутися Інвестиційного банку Берліну за одержанням позики. Департамент економіки, енергетики та державних підприємств Берліну на конкурсній основі надає стипендію в обсязі від 1000 до 2000 євро на особу за місяць на період від шести до дванадцяти місяців на підвищення її кваліфікації та реалізацію проектів (переважно у сферах ІТ, цифровізації та інтернаціоналізації). При цьому обов'язковою умовою для засновників є наявність розробленого бізнес-плану та прототипу, а також можливість часткового самостійного фінансування³. Феде-

¹ Реєстрація ЮО (ТОВ). Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/service/reestraciya-yuo-tov>.

² Explore the Berlin Ecosystem. URL: <https://startup-map.berlin/intro>.

³ The Berlin Startup Scholarship. Senate Department for Economics, Energy and Public Enterprises. URL: <https://www.berlin.de/sen/wirtschaft/en/business-support/start-up-funding/funding-and-financing/funding/artikel.819310.en.php>.

ральний екологічний фонд Німеччини надає підтримку стартапам на етапі заснування та стартапам, з дня державної реєстрації яких пройшло не більше 5 років, що діють у сфері «зелених технологій». Розмір гранту становить до 125 000 євро за проєкт тривалістю до 24 місяців¹.

2. Засоби фінансування венчурного капіталу. Так, 21 грудня 2020 року було прийнято Керівництво Федерального Міністерства економіки та енергетики щодо субсидування венчурного капіталу від приватних інвесторів для молодих інноваційних компаній INVEST - Субсидія для венчурного капіталу (набуло чинності 01 січня 2021 р.). Цікавим є той факт, що розуміння інноваційних компаній у цьому Керівництві відрізняється від вищенаведених проєктів державної підтримки стартапів. Так, інноваційна компанія, в розумінні цього акту, має відповідати наступним вимогам: бути молодшою 7 років, бути зареєстрованою у зоні Європейської економічної зони та мати філію або постійне представництво в Німеччині, бути малою (тобто мати до 50 працівників, з якими укладено трудовий договір із повною зайнятістю, а також річний оборот/дохід до 10 мільйонів євро, а також мати ознаку інноваційної (перелік інноваційних галузей визначений цим Керівництвом), яка може підтверджуватися відповідною інформацією з Комерційного реєстру або незалежним експертом, що внесений до реєстру відповідних експертів².

3. Заходи підтримки, спрямовані на допомогу у переїзді засновників до Німеччини та реєстрації там стартапу. Із вказаною метою діє зокрема веб-платформа Startup Mate Berlin³, Business Location Center спрямований на підтримку засновників, які іммігрують з країн, що не є членами ЄС⁴.

¹ Leitfaden für das Green Start-up-Programm der Deutschen Bundesstiftung Umwelt (DBU). URL: <https://www.dbu.de/2433publikation1553.html>.

² Bundesministerium für Wirtschaft und Energie Richtlinie zur Bezuschussung von Wagniskapital privater Investoren für junge innovative Unternehmen INVEST – Zuschuss für Wagniskapital. URL: https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/I/invest-richtlinie-bezuschussung-wagniskapital-private-investoren-bundesanzeiger.pdf?__blob=publicationFile&v=8.

³ Офіційний сайт «Startup Mate Berlin». URL: <https://startup-mate.wjb.de/>.

⁴ Офіційний сайт «Business Location Center». URL: <https://www.businesslocationcenter.de/>.

Крім того, в Німеччині діють і загальнодержавні веб-портали, спрямовані на надання комплексної інформації для засновників стартапів. Ключовим з цих порталів є «Existenzgründungsportal des BMW»¹, який керується Федеральним Міністерством економіки та енергетики. На вказаному порталі міститься значний обсяг правової інформації необхідної для започаткування стартап-діяльності в Німеччині, зокрема, вимоги до нового бізнесу, питання оподаткування та адміністративних послуг, планування створення стартапу з переліком орієнтовних питань, спрямованих на допомогу визначенню засновника з певними специфіками наступної бізнес-діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Німеччині діє мережа веб-порталів, заснованих державними органами федерального та місцевого рівнів, які діють з метою надання комплексної актуальної інформації про чинне нормативно-правове регулювання створення та діяльності стартапів та різносторонні засоби державної підтримки стартапів. Функціонування таких веб-порталів значним чином сприяє привабливості Німеччини у здійсненні в цій державі інноваційної діяльності стартапів.

В аспекті вищевказаного, необхідно зазначити, що в Україні відсутній єдиний веб-сайт, на якому обліковувався би переважний обсяг актуальної інформації щодо заснування та діяльності стартапів. Так, вказана інформація за галузевою спрямованістю знаходиться на значній кількості веб-сайтів органів державної влади, органів місцевого самоврядування та веб-сайтах державних установ. Наприклад, на сайтах Центрів надання адміністративних послуг обліковується інформація щодо переліку послуг, які надаються, в тому числі, і суб'єктам підприємницької діяльності, із зазначенням переліку документів, необхідних для отримання послуги, її вартості, підстави та строку надання. На інформаційно-комунікаційній платформі «Розумні правові інновації», створеної НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, міститься низка правової інформації щодо інноваційної діяльності в Україні, що, зокрема,

¹ Офіційний сайт «Existenzgründungsportal des BMW». URL: <https://www.existenzgruender.de/EN/Home/inhalt.html>.

включає в себе зразки юридичних документів, термінологічний показник, базу національного та іноземного законодавства у сфері інноваційної діяльності тощо¹.

Разом з тим, існує потреба в створенні єдиної загальнонаціональної бази даних з питань заснування та діяльності стартапів, у якій обліковувалася актуальна правова інформація, інформації про грантової пропозиції та інші можливості для засновників стартапів, діяльність про всіх суб'єктів інноваційної інфраструктури, що надають послуг стартапам тощо.

Вказане підтверджується і положеннями Декларації «Startup Nations Standard», основний зміст якої свідчить про спрямованість ЄС до цифровізації взаємовідносин між державною та стартапами, а також спрощення та здешевлення процедур реєстрації та ведення інноваційної діяльності. Наведена Декларація та приклади реалізації окремих її складових мають бути враховані Україною для формування та реалізації інноваційної політики.

Потенційне місце впровадження результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані у освітній, науково-дослідній та нормотворчій діяльності, у навчально-педагогічній роботі при розробці відповідних розділів підручників та навчальних посібників, при підготовці науково-практичних коментарів до законодавчих актів, при проведенні заходів з підвищення кваліфікації, в також у практичній діяльності як правників, так і осіб, що здійснюють інноваційну підприємницьку діяльність. В тому числі дослідження може бути використано у діяльності Міністерства освіти та науки України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства цифрової трансформації України, Харківською міською радою, Харківською обласною державною адміністрацією тощо.

¹ Офіційний сайт інформаційно-комунікаційної платформи «Розумні право інновації». URL: <https://smartlawin.ndipzir.org.ua/>.